

Kenniskring Oesterkweek slaat brug naar de toekomst

Door Wouter Jan Strietman (LEI) en Marnix Poelman (IMARES)

De oester is een oer-Hollands, gezond product en wordt al eeuwen succesvol in Nederland gekweekt. Een traditie met voldoende potentie om ook in de toekomst op een rendabele, duurzame en innovatieve manier voort te kunnen zetten. Dit is de reden dat oesterkwekers binnen de Kenniskring Oesterkweek voortvarend aan de slag zijn gegaan met allerlei innovatieve projecten. In dit artikel geven wij een overzicht van de resultaten tot nu toe.

Kenniskring voor rendabeler en innovatiever kweken van oesters

De aanleiding voor de oprichting van de Kenniskring Oesterkweek was dat een aantal kwekers door de tegenvallende economische resultaten binnen de sector aan de slag wilde gaan met concrete acties om deze situatie te verbeteren. Tegelijkertijd kwam het initiatief van het ministerie van E, L & I om de Kenniskringen Visserij op te richten, juist bedoeld om de sector te helpen zich tot een rendabeler en innovatievere sector te ontwikkelen. De Nederlandse Oestervereniging heeft daarom eind 2008 onder haar leden een oproep gedaan om aan een kenniskring deel te nemen. Vervolgens heeft zij samen met de onderzoeksinstellingen LEI en IMARES van Wageningen UR (University & Research Centre) de Kenniskring Oesterkweek opgericht. Hierin is ongeveer een kwart van alle Nederlandse oesterkwekers vertegenwoordigd.

Kenniskringplan: innovatieve acties en onderzoeken

Het eerste besluit van kenniskringleden was om de volgende acties uit te voeren:

1. Het zoeken naar mogelijkheden voor de inzet van biologisch afbreekbaar substraat
2. Het ontwikkelen van oesterbroedinstallaties
3. Het verbeteren van de oogsttechnieken
4. Het uitvoeren van een marktanalyse
5. Het uitvoeren van een draagkrachtstudie
6. Het uitvoeren van een kennisinventarisatie

Leden van de Nederlandse Oestervereniging voeren de activiteiten in samenwerking met de kenniskringleden, IMARES en het LEI uit. Het Visserij Innovatie Platform (VIP) ondersteunt deze acties via de subsidie regeling "Collectieve Acties in de Visketen". Hieronder staan per actie de resultaten tot nu toe.

1. Het zoeken naar mogelijkheden voor de inzet van biologisch afbreekbaar substraat
Oesterlarven beginnen hun leven zwevend in het water, maar zoeken snel harde ondergrond op om zich aan vast te hechten en verder op te groeien. Dit is de reden dat je vaak 'klompen' oesters kan vinden op

Oesterbroed op een mosselschelp

palen, betonnen kaden of een andere harde ondergrond. Ook hechten oesters zich goed aan andere schelpen, bijvoorbeeld aan mosselschelpen. Het interessante aan mosselschelpen is dat zij in een periode van 2-3 jaar verteren, terwijl oesters in die periode opgroeien. Mosselschelpen worden daarom al vele jaren gebruikt als basis voor de kweek van Zeeuwse oesters.

De laatste jaren zijn er door een beperkte aanvoer van mosselen te weinig mosselschelpen beschikbaar om in de behoefte van de oesterkwekers te voorzien. Dat komt o.a. omdat er steeds minder mosselen worden verwerkt in de conservenindustrie (daarvan zijn de schelpen een bijproduct). Mede daarom is de prijs van een kubieke meter mosselschelpen flink opgelopen. Deze ontwikkelingen nopen de oestersector ertoe op zoek te gaan naar duurzame alternatieven voor mosselschelpen.

Het zoeken naar alternatieven hield voor de kenniskringleden ook in dat zij samen met het LEI en IMARES op zoek gingen naar alternatieven voor mosselschelpen

die buiten de gebaande paden liggen. De leden van de kenniskring hebben daarom voorgesteld om te onderzoeken of biologisch afbreekbare substraten (ondergrond) een alternatief kunnen vormen voor mosselschelpen. Wageningen UR inventariseert momenteel de mogelijkheden voor de inzet van dergelijke substraten. De uitkomsten van dit onderzoek worden gebruikt om in de praktijk te testen welke substraten kansrijk zijn om oesterbroed mee op te vangen en op te kweken.

2. Het ontwikkelen van Oesterbroedvanginstallaties

Naast het onderzoek naar biologisch afbreekbare substraten werkt de Kenniskring ook aan het testen en verder ontwikkelen van oesterbroedvanginstallaties (OBI's). Dit zijn in het water hangende 'kooitjes' waarin substraat ligt (bijvoorbeeld mosselen) en die als doel hebben om rondzwevende oesterlarven op te vangen en op te kweken. Als het oesterbroed is verzameld, dan wordt deze op de percelen of via alternatieve kweekmethoden opgekweekt tot consumptiegrootte. Qua principe lijken OBI's op Mosselzaadinvanginstallaties (of MZI's).

Oesterbroedinstallatie (Foto: Alice Barbé)

Serie Oesterbroedinstallaties (Foto: Alice Barbé)

In de zomer van 2010 zijn in de Oosterschelde verschillende OBI's geplaatst. Daarin waren verschillende typen substraten geplaatst, variërend van kokkelschelpen tot mosselschelpen. Het doel hiervan was te onderzoeken op welke manier zoveel mogelijk oesterbroed ingevangen kon worden. Dat een onderzoek als deze een proces is van vallen en opstaan blijkt wel uit de resultaten. Want alhoewel alles goed doordacht geïnstalleerd was, gooide de onverwacht harde wind in de testperiode roet in het eten. De harde, vlagerige wind en verschillen in stroming leidden tot het veel heen en weer schudden van de OBI's. Hierdoor gingen de substraten schuren en rollen, waardoor de opbrengst aan oesterbroed erg tegenviel. Daarom zal er dit jaar nog gesleuteld gaan worden aan de afstellingen van de OBI's. Denk hierbij aan bijvoorbeeld het gedeeltelijk afzinken van de OBI's zodat ze minder vatbaar zijn voor golfbewegingen.

3. Het verbeteren van de oogsttechnieken

Oesters worden van oudsher met een bepaald type oesterkor opgevisst. Deze heeft in de loop der tijd zijn nut bewezen. Tegelijkertijd is er altijd ruimte voor verbetering. Zo verzamelt de huidige kor door zijn ontwerp tijdens het bewegen over de bodem veel zeewier, dat ervoor zorgt dat het net dichtslibt. Daarnaast is het beschadigen (lek raken) van oesters tijdens het bewegen over de bodem een ander probleem.

Vanuit deze situatie is de Kenniskring gestart met een proefproject rondom nieuwe ideeën voor alternatieve oogsttechnieken. Er zijn inmiddels twee ontwerpen uitgewerkt en in de praktijk getest, beide gebaseerd op de huidige technieken. Deze ontwerpen lijken te werken. Er is ook een (derde) type kor getest met een ander ontwerp dan gebruikelijk. Dit is een oesterkor met een zwevende spijlenbodem en

rollers. De komende periode wordt de kor verder aangepast en geoptimaliseerd. In de testfase zal het systeem op verschillende schepen ingezet worden.

4. Het uitvoeren van een draagkrachtstudie

Uit onderzoek blijkt dat de kwaliteit van Japanse oesters (*C. gigas*) in de Kom van de Oosterschelde (en in de Grevelingen) de afgelopen jaren minder is geworden. Dit is een aanwijzing dat de voedselsituatie aan het verslechteren is. Er is per oester simpelweg minder voedsel beschikbaar dan goed zou zijn. Want als er veel voedsel in het water zweeft, dan kunnen oesters daar via filtering veel van opnemen. Het resultaat is een hoge kwaliteit oestervlees en een hogere prijs. Een goede voedselsituatie is een belangrijke voorwaarde voor een gezonde oestervoorraad.

De kenniskring wil daarom weten welke maatregelen er genomen kunnen worden om deze situatie te verbeteren en wat het effect per maatregel is op de kwaliteit van het oestervlees en op de prijs. Voorbeelden van maatregelen zijn bijvoorbeeld nutriëntverrijking, een verandering van het aantal hectares voor oesterproductie en het verminderen van het wilde oesterbestand. De kenniskring heeft daarom aan IMARES en het LEI gevraagd hier onderzoek naar te doen. Op dit moment ontwikkelen deze organisaties een model waarmee bepaald kan worden welke maatregelen welke effecten zullen hebben op de oesterkwaliteit, de vangst en de afzet van oesters.

5. Het uitvoeren van een marktanalyse

In de afgelopen jaren leidde een combinatie van mindere kwaliteit oesters, toegenomen concurrentie en verslechterde marktomstandigheden tot een verslechtering van de rentabiliteit van de sector. Zo raakte de sector bijvoorbeeld in 2008 bijna 25% van haar marktaandeel kwijt. De sector wil deze situ-

atie zo snel mogelijk verbeteren. Om meer inzicht te krijgen in de (potentiële) markt voor Zeeuwse Oesters is daarom door de kenniskring aan het LEI gevraagd een marktonderzoek uit te voeren. Het LEI heeft een concurrentieanalyse uitgevoerd waarbij de concurrentiepositie van de Nederlandse oestersector in kaart is gebracht. Naast bestaande of voormalige afzetgebieden zijn ook potentiële afzetgebieden verkend in landen en/of regio's waar men geen oesters kweekt, zoals bijvoorbeeld het Ruhrgebied en Rusland. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal de kenniskring samen met het LEI en andere belangrijke stakeholders in 2011 een positioneringstrategie en actieplan voor de toekomst ontwikkelen.

6. Het uitvoeren van een kennisinventarisatie

Om te voorkomen dat de kenniskring specifieke kennisvragen formuleert die (in binnen- of buitenland) al door anderen zijn beantwoord, is door het LEI geïnventariseerd wat voor kennis er op dit moment al aanwezig is. Deze kennis is gedeeld met de kenniskringleden.

Welke acties staan er nog gepland?

In de periode 2011-2012 zullen de kenniskringleden op basis van de uitkomsten van de acties zoals in dit artikel beschreven én op basis van nog geplande activiteiten aanvullende onderzoeksvragen formuleren en acties ondernemen. Zo zullen er in ieder geval de komende tijd samen met het LEI en IMARES de volgende kennisvragen beantwoord gaan worden:

1. Wat is de kwaliteit van de verschillende oesterbestanden binnen de Oosterschelde en hoe kan kennis hierover gebruikt worden om op een andere manier oesters te kweken?
2. Wat zijn de economische resultaten binnen de sector en wat kan de sector

hiervan leren om daarmee rendabeler te ondernemen?

3. Hoe vindt de oogst en vermarkting van oesters in het buitenland plaats en hoe kunnen wij deze kennis inzetten voor de Nederlandse situatie?

Doel kenniskringen visserij: verdere innovatie en verduurzaming

De Kenniskring Oesterkweek is één van de 14 landelijke kenniskringen in de visserij. Kenniskringen zijn groepen ván, vóór en dóór vissers. Zij gaan hierbinnen samen met externe deskundigen en belanghebbenden aan de slag met de verdere ontwikkeling, verduurzaming en innovatie binnen de sector. De Kenniskringen worden bij het opstellen van projectplannen en het beantwoorden van kennisvragen ondersteund door het LEI en IMARES van Wageningen UR (University & Research Centre). Deze onderzoeksinstellingen faciliteren ook bij de organisatie van besprekingen, het leggen van contacten met (andere) organisaties en het documenteren van de opgedane kennis. Het initiatief wordt ondersteund door het Ministerie van E, L & I. Voor meer informatie over en resultaten van de kenniskringen zie: www.kenniskringvisserij.wur.nl

Discussie

De acties van de Kenniskring Oesterkweek zijn concreet en praktisch. In combinatie met het achterliggende onderzoek door LEI en IMARES kan de sector zich daarom snel verder ontwikkelen. De Kenniskring Oesterkweek heeft hiermee de basis gelegd van een innovatieve en financieel gezonde sector.

Bent u na het lezen van dit artikel geïnteresseerd in meer informatie over de Kenniskring Oesterkweek of in de activiteiten van andere kenniskringen? Kijk dan op www.kenniskringvisserij.nl